

Opevněné kostely ve středověké Evropě

1. Historiografie a terminologie

A. Dějiny bádání ve světě i u nás

B. Terminologie opevněných staveb, speciálně kostelů, a jednotlivých prvků aktivní i pasivní obrany

- a) Kostely uvnitř opevnění
- b) Opevněné kostely

I. Liturgická funkce

II. Reprezentační funkce - Vlastnický a patronátní model církve

III. Refugiální funkce

Stopy pasivního opevnění – kostel jako útočiště

Valy a příkopy

Hrazení – palisády a hradby se střílnami

Brány, věže a bašty v hradbách

Kapsy pro závory ve vstupech

Vstup ve výši prvního patra do věže

Schodiště v síle zdí věží

Skrýše, depozitáře a komory v patrech a ve věžích

Patrové nástavby

IV. Obranná funkce

Stopy aktivního opevnění – kostel jako pevnost

Dřevěná podsebití, ochozy, krakorce a cimbuří

Střílny ve věžích a patrech

Opěry pro palné zbraně

2. Počátky opevňování sakrálních staveb v pozdní antice a raném středověku - kostely uvnitř opevnění

Pozdní antika

Řím či Aquileia

Raný středověk – barbarský i karolínský

Řezno či Vídeň

Opevněné kláštery v krajině

Saint-Denis

Mont St.Michel

Lorsch

Corwey – westwerk

Havelberg

Padeborn

Maulbronn

Falce – soukromé kostely a kaple

Cáchy

Ingelheim

Werla
Norimberk
Cheb
Roudnice nad Labem
Hradiska – kostely soukromé i tzv. velkofarní

Würzburg – Marienburg

Ostrow Lednicki

Komendy a rytířské hrady

Záměrná kombinace sakrálních staveb a opevněných areálů, od 12. století, uvnitř se nacházejí kaple či kostely.

Krak-de-Chevaliers

Rhodos

Tomar

Marienburg

3. Kostely a jejich opevnění v raném a vrcholném středověku v Čechách a na Moravě

A. Etymologie slova kostel - castellum, církev a

B. Původ velmožů a šlechty

C. Raně středověké dvorce v českých zemích

D. Vlastnický čili emporový kostel

E. Opevňování sakrálních staveb dle písemných zpráv

1278-96 – pražský biskup Tobiáš z

1281 – Potvorov

5.1.1316 – Kostelec nad Orlicí

1396 – Ředhošť

1401 – Šlapanice

Husitské války – Chrastava

F. Jednotlivé příklady

Velká Morava – dvorce na hradiscích i mimo

Mikulčice

Pohansko

Ducové

Raně přemyslovské Čechy – hradiska a dvorce

Budeč

Žatec

Románské Čechy – Vlastnické kostely v dvorcích

Týnec nad Sázavou

Radomyšl

Bedřichův Světec

Sv. Jakub u Kutné Hory

Vroutek

Svojšín

Všeruby

Pařížov

Kojice

Potvorov

Vinec

Kyje

Románská Morava – Vlastnické kostely na hradiscích a ve dvorcích

Znojmo

Podolí

Telč

Veveří

Hulín

Šebkovice

Čáslavice

Mušov

Olbramkostel

Orlovice

Lelekovice

Staré Město u Bruntálu

4. České a moravské pozdně gotické příklady kostelních pevností

4.1 Čechy

4.1.1 Stopy pasivního opevnění – kostel jako útočiště

Valy a příkopy

Vrbčany – dnes řazeny do pozdního středověku

Kostelec u Heřmanova Městce

Spořice

Kněževes

Kočí

Rakovník

Plzeň-Dobravka – ostrov na Mži/Berounce

Hrazení – palisády a hradby se střílnami

Řesanice

Petrovice u Sušice

Jesenice u RA

Brány, věže a bašty v hradbách

Sedlčany

Přibyslav

Telecí

Droužkovice

Kapsy pro závory ve vstupech

Vroutek

Sv. Mikuláš u Kašperských Hor

Řesanice

Vstup ve výši prvního patra do věže

Zdouň

Sv. Mikuláš u Kašperských Hor

Krucemburk

Skrýše, depozitáře a komory v patrech a ve věžích

Morašice

Velká Losenice

Patrové nástavby

Jílové u Prahy

Strakonice – sv. Prokop na hradě

Křímov

Krásné Březno

4.1.2 Stopy aktivního opevnění – kostel jako pevnost

Dřevěná podsebití, ochozy, krakorce a cimbuří

Banín

Sedlčany

Králova Lhota

Rábí

Údlice

Střilny ve věžích a patrech

Horní Slavkov

Strupčice

Droužkovice

Horní Ves u Chomutova

Opěry pro palné zbraně

Strupčice (věž)

4.2 Morava

4.2.1 Stopy pasivního opevnění – kostel jako útočiště

Valy a příkopy

Čáslavice

Hrazení – palisády a hradby se střilnami

Staré Město u Moravské Třebové

Velká nad Veličkou

Tišnov

Modřice

Brány, věže a bašty v hradbách

Mohelno

Rouchovany

Nosislav

Velká Bíteš

Osová Bítýška

Jinošov

Pavlov

Kurdějov

Kapsy pro závory ve vstupech

Přibyslavice

Vstup ve výši prvního patra do věže

Sebranice

Schodiště v síle zdí věží

Stará Telč

Křižanov

Skrýše, depozitáře a komory v patrech a ve věžích

Zaječí

Nosislav

Hostěradice

Křižanov

Louka u ZN

Loděnice

Znojmo – sv. Mikuláš

Tišnov

Patrové nástavby

Boršov

Kurdějov – kostel i kaple

4.2.2 Stopy aktivního opevnění – kostel jako pevnost

Dřevěná podsebití, ochozy, krakorce a cimbuří

Lidéřovice

Lipolec

Kurdějov

Ivančice

Pavlov

Střilny ve věžích a patrech

Chornice

Pouzdrány

Boršov

Opěry pro palné zbraně

Rosice u Brna – okénko ve věži

6. Zrod opevněných kostelů v Sedmíhradsku

Cisnădioara / Michelsberg / Kisdisznód

Roșia / Rothberg / Veresmart

Vurpar / Burgberg / Vurpód

Rodbav / Rothbach / Szászveresmart

Călnic / Kelling / Kelnek

Viscri / Deutschweisskirch / Szászfehéregyháza)

Homorod / Hamruden / Homoród

7. Obrana sedmíhradských vesnic před tureckým nebezpečím

Dealu Frumos / Schönberg / Lesses

Draușeni / Draas / Daróc

Cisnădie / Heltau / Nagydisznód

Cristian / Großau / Kereszténysziget

Cincu / Großschenk / Nagysink

8. Zlatá doba transylvánských kostelních pevností

Brădeni / Henndorf / Hégen

Stejărișu / Probstdorf / Prépostfalva

Cloasterf / Klosdorf / Miklóstelke

Saschiz / Keisd / Szászkézd

Dârjiu / Dersch / Székelyderzs

Archita / Arkenen / Erked

Copșa Mare / Gross-Kopisch, Großkopisch / Nagykapus

Buz / Bussd / Szászbuzd

Valea Viilor / Wurmloch / Nagybaromlaka

Seița Mica / Kleinschelken / Kisselyk

Hărman / Honigberg / Szászhermány

Prejmer / Tartlau / Prázsmár

Biertan / Birthälm / Berethalom